Rapporten All-Archeo bv 2356

Archeologienota
Edegem - Terelststraat

Natasja Reyns

Bornem
2025

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2025/12.807/160

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1 Inleiding ... 4
2 Verslag resultaten bureauonderzoek ... 5
2.1 Administratieve gegevens ... 5
2.2 Archeologische voorkennis ... 6
2.3 Onderzoeksopdracht ... 7
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden ... 7
2.3.2 Beschrijving geplande werken ... 7
2.3.3 Werkwijze ... 8
2.4 Assessmentrapport ... 9
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied ... 9
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied ... 16
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader ... 20
2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese ... 21
2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek ... 22
3 Samenvatting ... 24
4 Bibliografie ... 25
4.1 Publicaties ... 25
4.2 Websites ... 25
5 Bijlagen ... 26
5.1 Archeologische periodes ... 26

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,[1] zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.[2]

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

[1] https://geo.onroerenderfgoed.be
[2] https://geo.onroerenderfgoed.be

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2025D254

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Edegem, Terelststraat, Groot Molenveld

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:
- 154204.77, 204501.33
- 154549.13, 204785.63

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Edegem, Afdeling 2, sectie C, nummers 216A, 217, 218A, 218B, 219C en 222

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 39.096 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.dov.vlaanderen.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 28/04/2025 – 05/06/2025

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een verkaveling gerealiseerd worden, bestaande uit 45 loten voor eengezinswoningen, een meergezinswoning, de aanleg van wegenis en omgevingsaanleg.

Nutsleidingen worden aangelegd langs de nieuw aan te leggen wegenis. De oprichting van bebouwing en de aanleg van wegenis betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm tot 1,20 m diepte. De nieuwe bebouwing mag echter onderkelderd worden. Dit betekent plaatselijk mogelijk een grotere verstoringsdiepte.

De bestaande gracht in het westen van het terrein blijft behouden. In het zuiden van het terrein worden infiltratievoorzieningen aangelegd. Dit betekent een verstoringsdiepte tot ca. 60 cm. Verder wordt nog voorzien in groenaanleg, met de aanplant van gras, struiken en bomen. Bodemingrepen gerelateerd aan groenaanleg zullen een verstoringsdiepte kennen die ligt tussen ca. 40 cm en 1,00 m.

De exacte funderingsdiepte en -techniek van de geplande infrastructuur ligt in deze fase nog niet vast. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen, die de verstoringsdiepte van de eengezinswoningen overschrijden, ligt in het kader van de verkaveling nog niet vast.

Figuur 3: Ontwerpplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten oosten en ten noorden van de Terelststraat, ten zuiden van de Heihoefseweg en ten westen van de Prins Boudewijnlaan (Figuur 4). Het terrein bevindt zich binnen het RUP Heihoefseweg. Op korte afstand ten zuiden stroomt de Edegemse Beek (Figuur 6). Op grotere afstand ten noorden stroomt dan weer de Terlindengracht. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van een interfluvium naar de vallei van de Edegemse Beek.

Edegem ligt in het zandleemlandschap van Edegem-Vremde-Boechout-Lint, binnen de zandleemstreek. De gemeente maakt geografisch deel uit van het “Land van Boom”.[3] Geomorfologisch maakt het deel uit van de Boomse cuesta, een topografisch hoog ten zuiden van Antwerpen.[4]

[3] Baeyens 1975, 14; Vandevelde *et al.* 2007, 12
[4] Adams *et al.* 2002, 7

Figuur 4: Luchtfoto van 2024 met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 5: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 6: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (https://www.geopunt.be/kaart)

Figuur 7: Hoogteverloop van noordnoordwest naar zuidzuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de overgang van hoger gelegen gronden ten noorden naar lager gelegen gronden ten zuiden. Het terrein zelf helt ook af naar het zuiden toe. Het kent een hoogte van 11,9 tot 15,1 m TAW (Figuur 7).

Figuur 8: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 8) bestaat uit de Formatie van Berchem. Het wordt gekenmerkt door donkergroen tot zwart zand, dat sterk glauconiethoudend is, dat plaatselijk schelpen bevat en dat onderaan kleihoudend is.[5]

De quartairgeologische kaart (Figuur 9) geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. In het uiterste zuiden van het terrein bevinden zich hieronder mogelijk oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), terwijl bovenaan jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) aanwezig kunnen zijn.[6]

[5] www.geopunt.be/kaart
[6] www.geopunt.be/kaart

Figuur 9: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 10: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 11) situeert het noorden van het onderzoeksgebied ter hoogte van een matig droge zandleembodem met textuur B horizont (Lca). Het uiterste zuiden van het terrein wordt volgens de bodemkaart eerder gekenmerkt door een matig natte zandleembodem met textuur B horizont (Lda). In de omgeving vinden we nog meer gelijkaardige bodems, evenals onder meer een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc) en een droge zandleembodem met textuur B horizont (Lba). We leren er uit dat het onderzoeksgebied gesitueerd is op de overgang van een droge naar een natte bodem.

Figuur 11: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Binnen het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskaart vooral akkerland te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door verhardingen, water, bomen, gras en struiken (Figuur 12). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 4). Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosiegevoeligheid binnen het onderzoeksgebied zeer laag (Figuur 13).

Figuur 12: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 13: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Het oudste dorpscentrum van Edegem was dat van Buizegem, aan de huidige Mechelsesteenweg. Buizegem werd reeds bewoond in de Gallo-Romeinse periode. Voor de 9de eeuw werd er een parochie opgericht. Het dorp bestond uit drie gehuchten, namelijk Buyseghem (ten oosten van de gemeente), Dieseghem (ten noordwesten) en Edeghem (tussen Buyseghem en Dieseghem).[7] De plaatsnamen in Edegem behoren tot de vroegmiddeleeuwse "ingaheem-namen". Ze zijn gevormd door een familienaam en het achtervoegsel "*ingen"* of "*inga-heem*" en gaan terug op Merovingische en Karolingische nederzettingsformaties. Er is een duidelijk verband tussen deze vroegmiddeleeuwse toponiemen en de vruchtbare leembodem van dit gebied onmiddellijk ten oosten en ten zuidoosten van Antwerpen.[8]

Buizegem was oorspronkelijk afhankelijk van de abdij van Lobbes en behoorde tot de parochie Kontich. Het gehucht was later afhankelijk van de bisschop van Kamerijk. De van Buyseghems waren eigenaars en heren van Buizegem en van het domein "Ter Borcht". Het gehucht Edegem (het huidige dorpscentrum) ontstond als een vroege Frankische nederzetting. In de nabijheid van de Frankische hoeve "Aiengheem" ontstonden enkele landbouwnederzettingen. Vanaf het einde van de 12de eeuw verplaatste de dorpskern zich van Buizegem naar Edegem. Tussen 1300 en 1344 verplaatste ook de parochie zich naar de dorpskern van Edegem. Oorspronkelijk was Edegem deels in het bezit van de hertogen van Brabant en deels in handen van de familie Berthout. Het gebied van de Berthouts behoorde tot het Land van Mechelen. In de 14de eeuw kwam er een einde aan deze administratief-juridische opsplitsing.

Edegem was tot in de 19de eeuw een uitgesproken landbouwgemeente met enkele kastelen. De bouw van Fort V tussen 1860 en 1866 had een sterke impact op het landschap en het bewonersaantal. Vervolgens werd er een spoorweg aangelegd en werden er steenbakkerijen opgericht. Vanaf het einde van de 19de eeuw vestigden stedelingen zich in Edegem en verdwenen de hoeves en landbouwgronden in de gemeente. Deze tendens zette zich nog sterker voort na 1950.[9]

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied grotendeels in gebruik is als akkerland (Figuur 14). Een beperkter deel is in gebruik als moestuin. Centraal op het terrein lijkt ook sprake van historische bebouwing, maar op basis van jongere kaarten is deze bebouwing vermoedelijk net buiten de contouren van het onderzoeksgebied te situeren.

Ten zuiden van het onderzoeksgebied vinden we de historische voorloper van de huidige Terelstraat. Langs de noordelijke rand van het onderzoeksgebied en over het oosten loopt ook nog een veldweg. De omgeving van het onderzoeksgebied is overwegend landelijk, maar er is ook sprake van verspreide bebouwing. Op enige afstand ten noordoosten zien we een molen weergegeven en ten zuidoosten is sprake van een kasteel.

---

[7] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Edegem [online], https://id.erfgoed.net/themas/13681 (geraadpleegd op 5 mei 2025).
[8] Van Passen 1974, 24-25; Helsen en Helsen 1978, 29-30; Vandevelde *et al*. 2007, 10
[9] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Edegem [online], https://id.erfgoed.net/themas/13681 (geraadpleegd op 5 mei 2025).

Figuur 14: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is duidelijk dat er geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Er is wel sprake van historische bebouwing net buiten de grenzen van het terrein. Vermoedelijk was het terrein zelf nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 15). De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen weer.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 17) toont ons dat het terrein nog steeds in gebruik is als akkerland. Centraal is ook een korte bomenrij te zien. Ten oosten van het terrein is nu ook de Prins Boudewijnlaan aangelegd en in de omgeving is de bebouwing toegenomen. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 18) toont ons dat de bomen centraal op het terrein terug verdwenen zijn. Het terrein is nog steeds in gebruik als akkerland. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 4).

Figuur 15: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 17: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 18: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 19). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 19: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://geo.onroerenderfgoed.be/), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Op korte afstand ten oosten van het onderzoeksgebied vinden we de aanduiding van het hof Elsenborg (CAI ID 113039), een 16de-eeuws landhuis.[10] Er is ook sprake van een hoeve die mogelijk teruggaat tot de 17de eeuw (CAI ID 113020).[11]

Ten zuiden hiervan vinden we kasteel Arendsnest (CAI ID 105121), dat we ook al konden zien op historische kaarten. Hier is al vanaf 1348 sprake van hoeves en in de 16de eeuw bevond er zich een brouwerij. In de 17de eeuw werd er een landhuis opgericht.[12]

[10] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Hof Elsenborg [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113039 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[11] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Terelststraat 212 [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113020 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[12] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Kasteel Arendsnest [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/105121 (geraadpleegd op 7 mei 2025).

Onderzoek hier vlakbij leverde geen relevante archeologische resten op (CAI ID 983285).[13] Vlakbij het kasteel is ook nog een ander 17de-eeuws landhuis gekend (CAI ID 113118).[14] Onderzoek ter hoogte van CAI ID 992631 toonde aan dat het grootste deel van het terrein verstoord is. Ook hier werden geen relevante archeologische resten aangetroffen.[15]

Op korte afstand ten westen van het onderzoeksgebied vond eveneens archeologisch onderzoek plaats, maar ook dit leverde geen relevante archeologische resten op (CAI ID 991760).[16] Nog verder naar het westen vond een landschappelijk bodemonderzoek plaats (ID 9322). Daaruit bleek dat delen van het terrein vergraven zijn, of opgehoogd werden. In combinatie met een evaluatie van de impact van de geplande werken werd besloten dat bijkomend onderzoek onvoldoende potentieel op kennisvermeerdering kende. Daarom werden geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht.[17]

Iets verder naar het noorden zijn sporen en vondsten aangetroffen die in de ijzertijd en in de late middeleeuwen gedateerd worden (CAI ID 150232 en 150570).[18] Ook ten noorden hiervan is aardewerk aangetroffen, dat mogelijk in de ijzertijd te dateren is (CAI ID 150036).[19] Er is ook sprake van het Frankische domeinhof van 'villa Diezegem' en een mogelijke motte uit de volle middeleeuwen (CAI ID 105124).[20] Even ten oosten hiervan vermelden we ook nog een middeleeuwse hoeve (CAI ID 113040).[21]

Nog verder ten noordoosten vermelden we tot slot nog de aanwezigheid van een 17de-eeuwse hoeve (CAI ID 113026)[22] en een 14de-eeuwse molen (CAI ID 113025).[23]

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

---

[13] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Prins Boudewijnlaan 43a [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/983285 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[14] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Boerenlegerhof [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113118 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[15] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Prins Boudewijnlaan 146-148 [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/992631 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[16] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Edegem-Ter Elststraat fase 2 [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/991760 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[17] Desmet/Schelkens 2018, 21-29
[18] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Heihoefseweg I [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150232 (geraadpleegd op 7 mei 2025); Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Heihoefseweg II [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150570 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[19] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Drie Eikenstraat I [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150036 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[20] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Villa Diezegem [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/105124 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[21] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Ter Borcht [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113040 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[22] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Jesuïeten hoeven [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113026 (geraadpleegd op 7 mei 2025).
[23] Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Molen van Edegem [online], https://id.erfgoed.net/waarnemingen/113025 (geraadpleegd op 7 mei 2025).

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door een gunstige landschappelijke ligging. Het terrein bevindt zich op de overgang van hoger gelegen gronden naar lager gelegen gronden. Het ligt ook nabij waterlopen en op de overgang van een droge naar een natte bodem.

Dat deze kenmerken aantrekkelijk waren voor de mens in het verleden, wordt onder meer aangetoond door de vele reeds gekende archeologische waarden in de omgeving. Die dateren uit de metaaltijden, de middeleeuwen en de nieuwe tijd, maar op basis van de gunstige landschappelijke kenmerken kunnen we de aanwezigheid van relevante archeologische resten uit andere periodes ook nog niet uitsluiten.

Historische kaarten en luchtfoto's tonen ons dat het onderzoeksgebied minstens sinds de 18de eeuw tot op heden steeds in gebruik geweest is als akkerland. Op basis daarvan kunnen we een goed bewaard bodemarchief verwachten.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen, de aanleg van wegenis en bijhorende omgevingsaanleg. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied mogelijk archeologisch potentieel kent. Op basis van de gunstige landschappelijke kenmerken van het terrein en de reeds gekende archeologische waarden in de omgeving houden we rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Het kan daarbij zowel om sporensites als om artefactensites gaan. Een reconstructie van de gebruiksevolutie van het terrein sinds de 18de eeuw doet ons een goed bewaard bodemarchief verwachten. Een evaluatie van de impact van de geplande werken maakt duidelijk dat ze mogelijk een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is mogelijk, maar we kunnen het archeologisch potentieel van het terrein reeds goed inschatten aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek. Deze onderzoeksmethode moet sowieso ook nog gevolgd worden door andere onderzoeksmethodes. Daarom is het kosten-baten efficiënter om meteen over te gaan tot een andere onderzoeksmethode.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van

de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de inrichting van een verkaveling binnen het onderzoeksgebied, diende een archeologienota opgesteld te worden. Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het terrein mogelijk archeologisch potentieel kent. We houden rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Verder verwachten we een goed bewaard bodemarchief omwille van het reeds lange gebruik van het terrein als akkerland. Dit bodemarchief wordt nu mogelijk bijkomend bedreigd door de geplande werken. Omwille van het mogelijke archeologische potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch onderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams, R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/T. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15, Antwerpen*, Gent.

Baeyens, L., 1976: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Hoboken 43W*, Gent.

Desmet, C./N. Schelkens, 2018: *Nota Edegem Kattenbroek. Verslag van resultaten*, Gent (BAAC Vlaanderen Rapport 951).

Helsen, A-M/J. Helsen, 1978: *Gehuchtnamen in de Antwerpse Kempen*, Leuven (Nomina Geographica Flandrica. Studiën 13).

Vandevelde, J./R. Annaert/A. Lentacker/A. Ervynck/M. Vandenbruaene, 2007: Vierduizend jaar bewoning en begraving in Edegem-Buizegem (prov. Antwerpen), *Relicta* 3, 9-68.

Van Passen, R., 1974: *Geschiedenis van Edegem*, Edegem.

4.2 Websites

Cartesius (2025)
https://www.cartesius.be

Databank ondergrond Vlaanderen (2025)
https://dov.vlaanderen.be/

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2025)
https://geo.onroerenderfgoed.be/

Geopunt Vlaanderen (2025)
https://www.geopunt.be/

Inventaris Onroerend Erfgoed (2025)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2025)
https://www.onderzoeksbalans.be

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes